

ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ТА МАГІСТРІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ (ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ) У ТАРТУСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ (ЕСТОНІЯ)

У статті проаналізовано основи професійної підготовки бакалаврів та магістрів фізичної терапії (фізичної реабілітації) у Тартуському університеті (Tartu Ülikooli) (Естонія). Здійснено аналіз навчальних програм підготовки бакалаврів та магістрів фізичної терапії (фізичної реабілітації) у Тартуському університеті. Висвітлено перспективи працевлаштування майбутніх фахівців фізичної терапії у Естонії.

Ключові слова: професійна підготовка, фізична терапія, фізична реабілітація, бакалавр, магістр, навчальні програми, Тартуський університет.

Постановка проблеми. На сьогодні вища освіта України, у зв'язку з входженням до світового освітнього простору, здійснює перехід на новий етап свого розвитку. Одним із основних напрямів, який дозволить українській освіті зайняти достойне місце на міжнародному рівні і бути конкурентоспроможною є модернізація змісту освіти з урахуванням міжнародних стандартів.

У зв'язку з цим постає питання удосконалення існуючих освітніх стандартів підготовки фізичних реабілітологів у вищих навчальних закладах України з урахуванням досвіду європейських університетів та збереженням кращих традицій вітчизняної системи вищої освіти, що в цілому підвищить якість підготовки фахівців даної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-методичної та спеціальної літератури свідчить, що проблемою підготовки магістрів у педагогічних університетах займалися вчені І.С. Батракова, В.А. Козирев, П.Ф. Радіонова та інші. Організаційно-методичні аспекти професійної підготовки фізичних реабілітологів досліджували Н.О. Белікова, І.А. Білолипецка, Т. В. Бойчук, Л.Б. Волошко, А.М. Герцик, М.В. Дутчак, Р.П. Карпюк, Г.А. Макарова, О.І. Міхеєнко, Є.Н. Приступа, Л.П. Суценко [1, 2]. На сьогодні у вітчизняній науці обмежена кількість досліджень, які пов'язані з вивченням закордонного досвіду професійної підготовки магістрів з фізичної реабілітації.

Мета статті – дослідити основи професійної підготовки фахівців фізичної терапії (фізичної реабілітації) у Тартуському університеті (Естонія) та умови їх працевлаштування.

Виклад основного матеріалу дослідження. У системі діяльності європейських країн, яка пов'язана з реабілітацією використовують термін "фізична терапія", який за змістом ідентичний до прийнятого в Україні терміна "фізична реабілітація" [2, с. 2]. Визначення терміна "фізична реабілітація" в Україні та міжнародне тлумачення терміна "фізична терапія" мають близький зміст, а фахівці у відповідній галузі – споріднену професійну діяльність, що спрямована на функціональне відновлення хворих та осіб з обмеженими можливостями з використанням однакових засобів і методик реабілітації, основними з яких є фізичні вправи та природні чинники.

У попередніх дослідженнях нами розглядалися питання підготовки фахівців з фізичної терапії та реабілітації в Австрії, Данії, Канаді, Латвії, Литві, Нідерландах й Польщі [3-7]. Враховуючи те, що Естонія, яка є членом Європейського союзу, має відповідний європейський рівень освіти, проте зберегла кращі традиції радянської вищої школи, спонукало нас на вивчення досвіду професійної підготовки фахівців з фізичної терапії у Тартуському університеті (**University of Tartu**) [8].

Тартуський університет (УТ) це єдиний вищий навчальний заклад у країнах Балтії, який входить у перші 3% кращих університетів світу і в ТОП-5 кращих ВНЗ Східної Європи (QS Rankings 2014–2015). Університет був заснований у 1632 році і тому він є одним з найстаріших університетів у Північній і Східній Європі. Тартуський університет має дев'ять факультетів і чотири коледжі, у якому навчаються більше 16-ти тисяч студентів, у тому числі понад 1000 іноземних. Для підтримки та розвитку професійної компетентності студентів і професорсько-викладацького складу університет уклав партнерство із 69 університетами у 26-ти країнах світу. Більшість із цих університетів-партнерів пропонують обмін, і це означає, що студенти УТ можуть здобувати освіту за кордоном у будь-якій країні світу від Австралії до США. Тартуський університет має 70 бакалаврських, 80 магістерських та 35 докторських програм. В університеті діє Болонська система організації навчання та система навчальних модулів бакалавр-магістр (3+2). Тривалість навчання в докторантурі становить чотири роки. Наявність в університеті програм зі статусом Erasmus Mundus і EuroMaster свідчить про високу якість освіти.

У процесі дослідження було встановлено, що бакалаврська навчальна програма підготовки фізичного терапевта розрахована на 3 роки (180 ECTS) і складається з: двох обов'язкових базових модулів (кожен по 24 ECTS); двох додаткових модулів (кожен по 24 ECTS); двох обов'язкових модулів за спеціальністю (кожен по 24 ECTS); модулю факультативних дисциплін за вибором (12 ECTS); модулю додаткових предметів (12 ECTS) і бакалаврської роботи (12 ECTS) (табл. 1).

**Фрагмент змісту навчальної програми бакалавра фізіотерапії (Füsioteraapia)
(Тартуський університет, Естонія)**

Фізіотерапія (180 ECTS) / Füsioteraapia (180 EAP)		
I. Базовий модуль		48 ECTS
1.	Обов'язкові дисципліни базового модулю	24 ECTS
ARAN.01.028	Анатомія /Anatoomia	6 ECTS
KKSB.03.019	Біомеханіка і ергономіка / Biomehaanika ja ergonoomika	6 ECTS
KKSB.02.046	Фізіологія / Füsioloogia	6 ECTS
KKSP.03.047	Основи пізнавальної та поведінкової діяльності / Liigutustegevuse tunnetuslikud ja käitumuslikud alused	6 ECTS
2.	Обов'язкові фізіотерапевтичні дисципліни базового модулю	24 ECTS
FLEE.02.042	Естонська мова та література / Eesti õigekeelsus ja väljendusõpetus	3 ECTS
KKSB.01.001	Функціональна морфологія / Funktsionaalne morfoloogia Funktsionaalne	3 ECTS
KKSB.05.028	Діагностика у фізіотерапії / Füsioterapeutiline hindamine	6 ECTS
KKSB.03.020	Кінезіологія / Kinesiooloogia	3 ECTS
KKSB.02.034	Біохімія спорту / Spordibiokeemia	3 ECTS
KKSB.05.027	Лікувальна фізкультура / Terapeutiline harjutus	6 ECTS
II. Другий модуль		48 ECTS
1.	Біологічні і соціально-психологічні дисципліни	24 ECTS
KKSB.05.080	Підприємництво і управління службами охорони здоров'я / Ettevõtluse ja juhtimise alused terviseteenuste valdkonnas	3 ECTS
KKSB.05.074	Фізіотерапія / Füüsikaline ravi	4 ECTS
KKSB.05.075	Функціональний аналіз основних рухів людини / Inimese põhiliikumise funktsionaalne analüüs	5 ECTS
KKSB.05.029	Масаж / Massaaž	6 ECTS
KKSB.05.078	Основи реабілітації / Rehabilitatsiooni alused	3 ECTS
KKSP.05.269	Основи гімнастики I / Võimlemise algõpetus I	3 ECTS
2.	Обов'язкові дисципліни клінічної медицини	24 ECTS
ARAI.01.043	Анестезіологія і інтенсивна терапія / Anestesioloogia ja intensiivravi	3 ECTS
ARLA.01.035	Проблеми зубів / Lastehaigused	3 ECTS
ARNR.01.028	Основи неврології / Neuroloogia alused	3 ECTS
ARPA.01.023	Патологічна анатомія / Patoloogiline anatoomia	3 ECTS
ARMP.03.024	Патологічна фізіологія / Patoloogiline füsioloogia	3 ECTS
ARSK.01.015	Внутрішні хвороби / Sisehaigused	3 ECTS
ARSM.01.060	Спортивна медицина / Spordimeditsiin	3 ECTS
ARTO.01.030	Травматологія і ортопедія / Traumatoloogia ja ortopeedia	3 ECTS
3.	Обов'язковий модуль: Здоров'я і рух	24 ECTS
KKSP.03.025	Основи дослідження / Liigutusõpetus	3 ECTS
KKSP.01.058	Здоров'я та спорт різних груп населення / Rahva- ja tervisesport	3 ECTS
KKSP.03.001	Психологія спорту / Spordipsühholoogia	3 ECTS
KKSP.03.036	Основи спортивної психології / Spordipsühholoogia alused	3 ECTS
KKSP.02.028	Підстави для медичної освіти / Tervisekasvatuse alused	6 ECTS
KKSB.02.049	Харчування, фізична активність та здоров'я / Toitumine, kehaline aktiivsus ja tervis	3 ECTS
KKSP.04.013	Навчання основам фітнесу / Treeninguõpetuse alused	3 ECTS
III. Модуль спеціальних дисциплін		48 ECTS
1.	Обов'язковий модуль спеціальності фізіотерапія I	24 ECTS
KKSB.05.032	Фізіотерапія у неврології / Füsioteraapia neuroloogias	6 ECTS
KKSB.05.033	Фізіотерапія у педіатрії / Laste füsioteraapia	6 ECTS
KKSB.05.062	Фізіотерапія при внутрішніх хворобах / Sisehaiguste füsioteraapia	6 ECTS
KKSB.05.030	Фізіотерапія опорно-рухового апарату / Skeleti-lihassüsteemi füsioteraapia	6 ECTS
2.	Обов'язковий модуль спеціальності фізіотерапія II	24 ECTS
KKSB.05.034	Практика з фізіотерапії / Füsioteraapia praktika	18 ECTS
ARTH.02.001	Медична етика / Meditsiini eetika	3 ECTS
KKSB.01.033	Фітнес та управління навантаженням / Treeningu ja koormuse juhtimine	3 ECTS
IV. Модуль факультативних дисциплін за вибором		12 ECTS
KKSB.03.034	Рефлексотерапія I: східне мистецтво збереження здоров'я / Refleksoteraapia I: Tervise säilitamine idamaiste meetoditega	3 ECTS
KKSB.03.032	Рефлексотерапія II: основи точкового масажу / Refleksoteraapia II: Punktimassaazi alused	3 ECTS
KKSP.05.034	Дослідження постави / Rühidõpetus	3 ECTS
KKSB.03.033	Використання спеціальних вправ у спорті та реабілітації / Kinesiteraapia: Spetsiaalsete harjutuste kasutamine spordis ja rehabilitatsioonis	3 ECTS
V. Модуль додаткових предметів		12 ECTS
VI. Бакалаврська робота з фізіотерапії		12 ECTS

Випускникам даної програми в Естонії присуджується професійна кваліфікація "Фізіотерапевта III ступеня". В Естонії професійну кваліфікацію "Фізіотерапевта III ступеня" можна отримати і на базі середньої спеціальної медичної освіти, за наявністю досвіду роботи в галузі реабілітації не менше 10 років, а також на базі медичної або фізкультурної вищої освіти – з досвідом роботи у галузі реабілітації не менше 8 років.

Доклінічні та клінічні навчальні предмети майбутнім бакалаврам фізіотерапії викладають у різних структурних підрозділах Тартуського університету, а також у лікарнях та клініках. Практика може проводитися як в Естонії, так і за кордоном в рамках програми Erasmus в умовах лікарень, реабілітаційних центрів, будинків для людей похилого віку тощо.

Випускники-бакалаври фізіотерапії мають право продовжити навчання в Тартуському університеті за навчальними програмами "Магістр фізіотерапії" або "Магістр фізичного виховання і спорту", або продовжити навчання за кордоном.

Як було з'ясовано у ході дослідження зміст навчальної програми підготовки "Магістра фізіотерапії" Тартуського університету, яка розрахована на 2 роки навчання (120 ECTS), полягає у вивченні загальноосвітніх (24 ECTS) та спеціальних дисциплін (42 ECTS), факультативних предметів (6 ECTS), проходженні фізіотерапевтичної практики (18 ECTS) та підготовці магістерської дисертації (30 ECTS) (табл. 2).

Таблиця 2

**Короткий опис змісту навчальної програми "Магістра фізіотерапії"
(Тартуський університет, Естонія)**

Цикл загальноосвітніх дисциплін (обов'язковий) / Üldõpe (kohustuslik)		24 ECTS
KKSB.03.028	Біометрія і біостатистика / Biomeetria ja biostatistika	3 ECTS
KKSB.03.013	Управління рухами / Motoorika juhtimine	3 ECTS
KKSB.02.042	Спортивна фізіологія / Spordifüsioloogia	6 ECTS
KKSP.02.025	Зв'язок навчання і виховання / Suhtlemine liigutustegevuse õpetamisel ja juhendamisel	6 ECTS
KKSB.02.011	Методологія дослідження. Загальний курс післядипломного навчання / Teadustöö meetoodika. Üldkursus magistriõppele	3 ECTS
KKSB.05.076	Інструкція лікувального процесу Teraapiaprotsessi juhendamine	3 ECTS
Цикл спеціальних дисциплін (обов'язковий) / Erialõpe (kohustuslik)		42 ECTS
KKSB.05.035	Адаптація до допоміжних пристроїв / Abivahendite kohandamine	3 ECTS
ARFR.02.042	Фармакологія / Farmakoloogia	3 ECTS
ARSK.05.009	Геріатрія / Geriaatria	3 ECTS
KKSB.05.040	Геріатрична фізіотерапія / Geriaatrilise füsioteraapia	6 ECTS
KKSB.05.038	Дитяча фізіотерапія II / Laste füsioteraapia II	6 ECTS
KKSB.05.057	Мануальна терапія / Manuaalteraapia	3 ECTS
KKSB.05.050	Спортивна фізіотерапія / Spordifüsioteraapia	6 ECTS
KKSB.05.077	Інструкції лікувального процесу II / Teraapiaprotsessi juhendamine II	3 ECTS
KKSB.05.039	Фізіотерапія для дорослих / Täiskasvanute füsioteraapia	6 ECTS
KKSB.05.036	Професійна фізіотерапія і працетерапія / Tööfüsioteraapia ja ergonoomika	3 ECTS
Фізіотерапевтична практика / Füsioteraapia praktika (одна на вибір)		18 ECTS
KKSB.05.041	Фізіотерапевтична практика у роботі з дітьми / Laste füsioteraapia praktika	
KKSB.05.042	Фізіотерапевтична практика у роботі з дорослими / Täiskasvanute füsioteraapia praktika	
KKSB.05.043	Фізіотерапевтична практика у геріатрії / Geriaatrilise füsioteraapia praktika	
KKSB.05.044	Фізіотерапевтична практика у спорті / Spordifüsioteraapia praktika	
Магістерська дисертація (обов'язково) / Magistritöö (kohustuslik)		30 ECTS
KKSB.05.059	Магістерська дисертація, професійний напрям фізіотерапія / Magistritöö füsioteraapia erialal	
Додаткові предмети (обов'язково) / Vabaained (kohustuslik)		6 ECTS
KKSB.05.082	Основи спортивної фізіотерапії / Spordifüsioteraapia alused	
ВСЬОГО		120 ECTS

Навчання в магістратурі надає випускникам:

- поглиблені теоретичні знання та різнобічні професійні вміння відповідно до вимог кваліфікаційного стандарту "Фізіотерапевта IV і V ступенів", за професійною кваліфікацією;
- можливість спеціалізуватися у галузі дитячої фізіотерапії, фізіотерапії для дорослих, геріатричної (вікової) фізіотерапії або зі спортивної фізіотерапії;
- перший досвід науково-дослідної роботи і можливість продовження навчання у докторантурі.

Закінчення магістратури за спеціальністю фізіотерапія та досвід роботи у галузі фізіотерапії не менше 3 років створює передумови для отримання професійної кваліфікації "Фізіотерапевта IV ступеня".

Передумовами для отримання професійної кваліфікації "Фізіотерапевта V ступеня" є наявність професійної кваліфікації "Фізіотерапевт IV ступеня", підвищення кваліфікації за фахом, не менше ніж 10 річний досвід роботи у галузі фізіотерапії та за наявності двох фахових наукових статей у журналі.

Фізіотерапевти Естонії працюють в установах охорони здоров'я та освіти, соціальних відомствах або здійснюють приватну практику. Вони працевлаштовуються у лікарнях, поліклініках, центрах реабілітаційного лікування та центрах здоров'я, у санаторіях, реабілітаційних центрах для людей з обмеженими можливостями, в центрах допоміжних засобів, у будинках для людей похилого віку, будинках піклування та інтернатах, у спортивних клубах, у школах для дітей з особливими потребами, у наукових лабораторіях, у профспілках, а також відвідують пацієнтів вдома. У Естонії за даними опитування у професійній діяльності зайнято близько 80% випускників-фізіотерапевтів з них 38% працюють у лікарнях.

Магістр фізіотерапії має відповідну підготовку для того, щоб продовжувати навчання в Тартуському університеті у докторантурі за напрямом "Рух і спортивні науки" (sporiditeaduste doktoriõppe) або за будь-якою іншою аналогічною професією.

Естонії за програмою розвитку мережі реабілітаційного лікування на 2015 рік потрібно 900 фізіотерапевтів (станом на 01.01.2005 р. реєстр фізіотерапевтів Естонії налічував 238 фахівців).

На сьогодні в Естонії у галузі фізіотерапії, крім фізіотерапевтів, працюють фахівці з різною освітою, а саме медсестри, викладачі фізичної культури і тренери з вищою освітою, лікарі, масажисти тощо, які обіймають посади фізіотерапевтів, інструкторів з лікувальної фізкультури або з лікувальної гімнастики, спеціалістів з терапії рухів, медичних сестер центрів реабілітаційного лікування або кабінетів електротерапії.

Однією із впливових організацій у галузі фізіотерапії у Естонії є Союз фізіотерапевтів. Він планує домогтися прийняти до вживання єдине найменування посади – "фізіотерапевт" для всіх, хто надає послуги у галузі фізіотерапії. Спорідненими професіями до фізіотерапевта у Естонії є професії – терапевт, лікар-реабілітатор, мануальний терапевт, хіропрактик (костоправ), остеопат, медсестра-реабілітатор, масажист, лікар-фахівець з харчування. У розвинених європейських державах приблизно на 100 жителів припадає один фізіотерапевт.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У цілому, професійна підготовка магістрів з фізичної терапії у Естонії передбачає два етапи, а саме: три роки навчання (180 кредитів ECTS) для отримання ступеня бакалавра з фізіотерапії і два роки навчання (120 кредитів ECTS) для здобуття ступеня магістра за програмою "Фізична терапія" (Fizioterapija).

Випускники-бакалаври фізіотерапії мають право продовжити навчання в Тартуському університеті за навчальними програмами "Магістр фізіотерапії" або "Магістр фізичного виховання і спорту". Тривалість навчання в докторантурі становить чотири роки.

Фізіотерапевтам в Естонії присвоюють професійну кваліфікацію "Фізіотерапевта III, IV або V ступенів" у залежності від рівня освіти, досвіду роботи, підвищення кваліфікації тощо.

Фізіотерапевти Естонії працюють в установах охорони здоров'я та освіти, соціальних або спортивних закладах або здійснюють приватну практику. У професійній діяльності зайнято близько 80% випускників-фізіотерапевтів з них 38 % працюють у лікарнях.

У перспективі планується дослідження досвіду професійної підготовки магістрів з фізичної реабілітації у провідних університетах України.

Використані джерела

1. Белікова Н.О. Підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності: теорія та методика : [монографія] / Н. О. Белікова – К. : ТОВ "Козарі", 2012. – 584 с.
2. Герцик А.М. До питань тлумачення основних термінів галузі фізичної реабілітації : фізичний реабілітолог, чи фізичний терапевт? / А.М. Герцик // Бюлетень Української асоціації фахівців з фізичної реабілітації. – 2010. – Вип. 3. – С. 1-4.
3. Лянной Ю. О. Зміст професійної підготовки магістрів з фізичної реабілітації в університетах Канади / Ю. О. Лянной // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології / голов. ред. А. А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. – № 2 (36). – С. 463–470.
4. Лянной Ю. О. Організаційно-методичні аспекти підготовки бакалаврів фізичної реабілітації в Данії / Ю.О. Лянной, Т.В. Левитська // Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів та студентів України: Матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених з міжнародною участю: У 2 т. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2012. – Т. 2. – С. 204-210.
5. Лянной Ю. О. Професійна підготовка бакалаврів та магістрів з фізичної реабілітації (фізичної терапії) у Польщі / Ю.О. Лянной, О.С. Степаненко // Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних

- груп населення Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених: у 2 т. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2014. – Т. 2. – С. 197-202.
6. Лянной Ю.О. Система професійної підготовки майбутніх бакалаврів і магістрів фізичної реабілітації (фізичної терапії) в університетах Нідерландів / Ю.О. Лянной // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології / голов. ред. А.А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2015. – № 3 (47). – С. 97-107.
 7. Лянной Ю.О. Зміст професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації (фізичної терапії) у вищих навчальних закладах Австрії / Ю. О. Лянной // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології / голов. ред. А. А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2015. – № 4 (48). – С. 74-87.
 8. Тартуський університет (Tartu Ülikooli): [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ut.ee/et

Лянной Ю.

**FUNDAMENTALS OF PROFESSIONAL TRAINING
OF BACHELORS AND MASTER IN PHYSICAL THERAPY (PHYSICAL REHABILITATION)
IN THE UNIVERSITY OF TARTU (ESTONIA)**

The article analyzes the curriculum of training of Bachelors and Masters of Physical Therapy (physical rehabilitation) in the University of Tartu. In the researching process it was founded that the curriculum of training of physical therapist is designed for 3 years (180 ECTS) and consists of two compulsory basic modules (48 ECTS), two optional modules (48 ECTS), two compulsory modules in specialty (48 ECTS), module of facultative courses (12 ECTS), additional module subjects (12 ECTS) and Bachelor work (12 ECTS). Graduates of this program in Estonia are awarded professional qualification "Physiotherapist III degree". The content of the curriculum of training "Master of Physiotherapy" of the University of Tartu consists from studying secondary (24 ECTS) and special subjects (42 ECTS), physical therapy practice (18 ECTS), facultative subjects (6 ECTS) and the preparation of the Master dissertation. (30 ECTS). Graduation of magistracy in the specialty of physiotherapy and experience in physiotherapy at least 3 years creates the prerequisites for awarding the professional qualification "Physiotherapist IV degree". The prerequisites for awarding the professional qualification "Physiotherapist V degree" is the presence of professional qualification "Physiotherapist IV degree" advanced training in the specialty, not less than 10 years of experience in the industry of physical therapy, by the presence of two professional articles in the journal.

Physiotherapists in Estonia are employed in hospitals, clinics, rehabilitation centres and health centres, rehabilitation centres for people with disabilities and aids in homes for the elderly and care, sporting clubs, schools for children with special needs, in scientific laboratories, and visit patients at home.

Key words: professional training, physical therapy, physical rehabilitation, bachelor, master, curricula, University of Tartu.

Стаття надійшла до редакції 08.09.2015 р.